

Monitorizarea mass-mediei în campania electorală pentru alegerile locale noi din 20 mai 2018

Raport nr. 2
28 aprilie – 4 mai 2018

Acest raport este parte a proiectului "Presa în sprijinul democrației, incluziunii și responsabilității în Moldova" (MEDIA-M), finanțat de Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID) și implementat de Internews în Moldova, care are ca scop promovarea dezvoltării mass media independente și profesioniste, și crearea unui sector media mai rezistent la presiunile politice și economice. Conținutul acestui material ține de responsabilitatea Centrului pentru Jurnalism Independent și nu reflectă în mod necesar viziunea USAID sau a Guvernului Statelor Unite.

1. Date generale

Scopul și obiectivele proiectului: Monitorizarea și informarea publicului cu privire la comportamentul mass-mediei în campania electorală și accesul concurenților electorali la mass-media. Monitorizarea își propune să analizeze tendințele reportericești care pot afecta performanța instituțiilor mass-media și compromite abilitatea acestora de a oferi publicului informații veridice, echidistante și pluraliste.

Perioada de monitorizare: 20 aprilie – 19 mai 2018

Criteriile de selectare a instituțiilor mass-media supuse monitorizării:

- Audiența / impactul: național, regional
- Tipul de media: audiovizual
- Forma de proprietate: publică, privată
- Limba difuzării: română, rusă

Lista instituțiilor mass-media monitorizate:

Moldova 1 (19:00) – post public, acoperire națională, difuzează în limbile română și rusă;
Prime TV (19:00) – post privat, acoperire națională, difuzează în limbile română și rusă;
Canal 2 (19:00) – post privat, acoperire națională, difuzează în limba română;
Publika TV (versiunea online) – post privat, acoperire națională, difuzează în limbile română și rusă;
Jurnal TV (19.00) – post privat, acoperire regională, difuzează în limba română;
NTV Moldova (19.00) – post privat, acoperire regională, difuzează în limbile română și rusă;
RTR Moldova (19.30) – post privat, acoperire regională, difuzează în limbile rusă și română;
TV 8 (19.00) – post privat, acoperire regională, difuzează în română și rusă;
Pro TV (20.00) – post privat, acoperire regională, difuzează în limba română;
Accent TV (20.00) – post privat, acoperire regională; difuzează în limbile română și rusă.

2. Cadrul metodologic

A fost monitorizat conținutul integral al principalelor buletine de știri zilnice de la fiecare post de televiziune, fiind analizate materialele cu caracter electoral direct și indirect. Materialele au fost supuse unei evaluări de conținut și de context, pentru a determina dacă sunt favorabile sau defavorabile unui sau altui partid/unei sau altei formațiuni politice. De asemenea, materialele au fost analizate conform următoarelor criterii de reflectare obiectivă:

Imparțialitate și obiectivitate. Partizanat politic: Potrivit Codului deontologic al jurnalistului, știrile trebuie să fie imparțiale și obiective și să nu favorizeze anumite partide/grupuri/persoane în detrimentul altora. Prezența elementelor discriminatorii în cadrul reportajelor și știrilor reprezintă un prim criteriu de prezentare a realității prin prisma opiniilor jurnalistului. Filtarea știrilor și analiza minimă a istoriei și contextului, de asemenea, vorbesc despre apărarea intereselor anumitor actori, dar nu ale publicului larg.

Corectitudinea și echilibrul surselor/pluralismul de opinie:

Pentru a fi corecte și echilibrate, materialele trebuie să prezinte toate părțile vizate, în special când e vorba de subiecte controversate, și să trateze în mod egal oponentii. De asemenea, mass-media trebuie să asigure accesul la o multitudine de păreri diverse care ar ajuta auditoriul să-și creeze propria opinie asupra celor întâmplate.

Limbajul și imaginile utilizate:

Exagerările și limbajul licențios utilizat în mod deliberat – cum ar fi limbajul peiorativ sau etichetele atribuite anumitor persoane sau organizații, precum și imaginile manipulate astfel încât anumite părți să apară în lumină negativă – ridică grave semne de întrebare cu privire la respectarea standardelor etice și profesionale. Comportamentul etic al jurnaliștilor este pus la îndoială de cele mai multe ori atunci când imaginile prezintă aspecte ce nu corespund realității, când acestea sunt trucate, dar și atunci când anumite știri sunt ilustrate cu imagini ce nu au legătură cu textul.

3. Datele monitorizării

Moldova 1

Implicarea în campania electorală

În perioada 28 aprilie – 4 mai 2018, postul public de televiziune a reflectat campania electorală pentru alegerile locale noi în cinci din șapte ediții ale *Mesagerului*. Astfel, în cadrul rubricii „Alegeri locale noi 2018”, inserate la mijlocul principalului buletin de știri, au fost difuzate 23 de știri cu caracter electoral direct. Cea mai mare parte a subiectelor a vizat programele electorale ale candidaților și acțiunile electorale ale acestora (18). În trei cazuri caracterul știrilor a fost unul conflictual/controversat, fiind vorba de acuzații aduse de unii candidați la adresa altora. De asemenea, postul public a anunțat, în cadrul aceleiași rubrici speciale, care va fi modalitatea de organizare a dezbaterilor electorale de către Moldova 1 și Radio Moldova, începând cu data de 7 mai. O altă știre s-a referit la primul raport de monitorizare a campaniei electorale pentru alegerile locale noi, prezentat de Centrul pentru Jurnalism Independent pe 2 mai. Postul a menționat concluziile raportului în ceea ce privește comportamentul radiodifuzorului public în campania electorală în perioada 20-27 aprilie 2018.

Imparțialitate și obiectivitate. Partizanat politic

Cele 24 de subiecte cu caracter electoral difuzate de Moldova 1 în perioada de referință au respectat în majoritatea cazurilor principiul imparțialității și al obiectivității, iar partizanat politic vădit nu a fost sesizat. Niciun candidat vizat în știri nu a fost favorizat sau defavorizat în mod evident. Totuși, în trei cazuri s-au atestat ușoare accente de subiectivitate din partea jurnaliștilor. Astfel, o știre difuzată pe 1 mai începe în felul următor: „*Marșul solidarității și dreptății sociale – prilej de campanie pentru socialiști. Candidații formațiunii pentru fotoliile de primar al municipiilor Chișinău și Bălți, Ion Ceban și Alexandr Usatîi, i-au îndemnat pe oameni să-i voteze... Șeful statului nu a ratat ocazia să facă campanie electorală în favoarea candidaților formațiunii pe care a condus-o timp de cinci ani*”. Într-un alt subiect, difuzat pe 3 mai, cuvintele candidatului PPDA/PAS/PLDM Andrei Năstase, care spune că „*în primul an de mandat voi construi...*”, sunt transformate de către jurnaliști în „*în doar un an de mandat Năstase are obiectivul de a construi câte două terenuri mixte de sport în fiecare sector din Chișinău*”, sugerând că promisiunea nu este una realistă. Tot pe 3 mai, o știre electorală în care a fost prezentat un punct din programul electoral al candidatei Partidului Politic „Șor” are accente ușoare de tendențiozitate, fiind neclară și incompletă. Mai exact, textul știrii menționează că Reghina Apostolova „*propune majorarea impozitelor și a accizelor pentru Chișinău de sute de ori, după modelul orașului Orhei*”, pentru ca să poată acorda alocații de câte 1000 de lei pensionarilor. Deși știrea este despre promisiunea de acordare a celor 1000 de lei, expresiile „majorarea impozitelor”, și „de sute de ori” sunt scoase în prim plan, repetate în știre și explicate incomplet.

Dintre concurenții electorali, cele mai multe apariții în știrile electorale le-au avut Andrei Năstase (PPDA/PAS/PLDM) și Ion Ceban (PSRM). Andrei Năstase a fost menționat în fiecare din cele cinci ediții ale *Mesagerului*, în cinci cazuri fiind prezentate acțiunile electorale directe, iar în două fiind ținta unor acuzații din partea altor concurenți electorali. În cazul reprezentantului PSRM, patru știri s-au referit la programul și acțiunile electorale ale acestuia. În una, candidatul îl acuză pe Andrei Năstase de plagierea programului său electoral, iar în

alta răspunde la acuzația lui Valeriu Munteanu (PL) privind implicarea lui Igor Dodon în campania electorală, precum și apariția pe paginile ziarului „Socialiștii” a imaginilor cu lideri străini precum Vladimir Putin sau Alexandr Lukașenko. Valeriu Munteanu (PL) și candidata independentă Silvia Radu au apărut în câte trei știri, Reghina Apostolova (Partidul Politic „Șor”) – în două, iar Alexandra Can (PNL), Vasile Costiuc (DA) și Constantin Codreanu (PUN) – în câte una. Prin urmare, în perioada 28 aprilie – 4 mai, postul public de televiziune a mediatizat campania electorală a opt candidați din 12 înscriși în cursa pentru alegerile locale noi din Chișinău. De asemenea, într-o știre, alături de candidatul PSRM Ion Ceban a fost menționat și vizat și candidatul aceluiași partid la postul de primar al municipiului Bălți, Alexandr Usatii (1 mai).

Corectitudinea și echilibrul surselor. Pluralismul de opinie

Postul public de televiziune a asigurat echilibrul surselor în cele trei subiecte conflictuale/controversate pe care le-a difuzat, prezentând opinia ambelor părți vizate. În două subiecte, difuzate în aceeași zi (2 mai), candidatul PPDA/PAS/PLDM Andrei Năstase este ținta unor acuzații din partea altor candidați. Valeriu Munteanu (PL) îl acuză de publicarea pozelor trucate pe rețelele de socializare, iar Ion Ceban (PSRM) – de copierea în proporție de 60% a programului său electoral. În ambele cazuri postul a prezentat și opinia lui Andrei Năstase în raport cu declarațiile celor doi contracandidați ai acestuia, asigurând, astfel, echilibrul surselor. În același timp, radiodifuzorul public putea asigura un grad mai înalt de corectitudine în prezentarea celor două subiecte. În primul caz, textul știrii menționează: „*candidații pro-europeni se atacă reciproc. De această părere este Valeriu Munteanu...*”, iar presupusul „atac” este al lui Andrei Năstase la adresa lui Valeriu Munteanu, prin intermediul unor presupuse poze trucate. În al doilea caz, acuzația de copiere a programului electoral vine în urma unei întrebări adresate lui Ion Ceban de către un jurnalist. Întrebarea nu se aude în materialul difuzat de Moldova 1, dar este evident că Ion Ceban nu „l-a acuzat” pur și simplu, pe Andrei Năstase, ci a răspuns la o întrebare care, cel mai probabil, viza acest subiect. În cea de-a treia știre controversată, în care candidatul PL Valeriu Munteanu îl acuză pe Igor Dodon de implicare în campania electorală și favorizarea candidatului socialist, dar și de publicarea în ziarul PSRM a imaginilor unor lideri străini, postul îi oferă dreptul la replică lui Ion Ceban, fără a o distorsiona/interpreta.

Limbajul și imaginile video utilizate

În perioada 28 aprilie – 4 mai 2018, postul public de televiziune Moldova 1 a utilizat un limbaj adecvat și în limitele normelor deontologiei în subiectele cu un caracter electoral. Nu s-au folosit etichetări, expresii discriminatorii sau ofense la adresa candidaților electorali. Totuși, postul a admis în câteva rânduri nuanțări și accente care au știrbit din echidistanță și obiectivitate. La rândul lor, imaginile difuzate în cadrul subiectelor cu un caracter electoral au fost conforme cu normele profesionale. Postul nu a utilizat colaje, imagini de arhivă sau alte elemente în măsură să deformeze realitatea, să inducă în eroare telespectatorul sau să defavorizeze/favorizeze un candidat electoral sau altul.

Prime TV

Implicarea în campania electorală

În perioada 28 aprilie – 4 mai Prime TV, în principalul jurnal al zilei de la ora 21.00, a difuzat 15 știri cu caracter electoral, dintre care două sunt o sinteză a emisiunii de dezbateri Replica la care s-au discutat teme electorale cu participarea unor experți. În celelalte 13 știri postul a reflectat activitatea și promisiunile unor candidați. Nouă știri au avut caracter electoral direct, iar în alte patru știri candidații sau formațiunile lor au fost pomenite în contextul unor evenimente ce nu au legătură cu alegerile: subiectele despre plombarea gropilor de pe străzile din Chișinău și pictarea unui covor pe o clădire au favorizat-o pe candidata independentă Silvia Radu, respectiv materialele despre marșul solidarității presei și despre un conflict între un interpret din România și un simpatizant al PPDA l-au pus în lumină negativă pe Andrei Năstase, candidat PPDA/PAS/PLDM.

Imparțialitate și obiectivitate. Partizanat politic

În perioada monitorizată, Prime TV, care a anunțat anterior CCA că nu va reflecta campania electorală, a difuzat totuși știri despre alegeri, doar că tratând candidații selectiv. Postul nu a reflectat evenimentele electorale care aveau loc zilnic, dar a transmis sporadic informații despre unii candidați. În știrile Prime TV din perioada monitorizată au apărut următorii candidați: Silvia Radu, Andrei Năstase, Ion Ceban, Valeriu Munteanu, Reghina Apostolova și Constantin Codreanu. Ultimul a fost pomenit în trecere, în cadrul unei știri despre averile candidaților. Andrei Năstase și Valeriu Munteanu au fost prezentați în context exclusiv negativ, Silvia Radu – în context exclusiv pozitiv. Într-o lumină ușor pozitivă au fost prezentați candidații Ion Ceban și Reghina Apostolova. Nu au apărut deloc în știrile Prime TV candidații Alexandra Can, Alexandru Roșco, Victor Strătilă, Maxim Brăila, Vasile Costiuc și Alexandru Mătu. Astfel, postul vedește o lipsă de echidistanță față de concurenții electorali și manifestă părtinire față de candidata independentă Silvia Radu.

Din cele 13 știri care îi vizau pe concurenții electorali, cinci se refereau la viața și activitatea Silviei Radu. Trei dintre acestea au vizat promisiunile electorale, o întâlnire cu alegătorii și o știre despre viața ei de familie. Fără niciun prilej informațional, postul a prezentat-o pe Silvia Radu în postura de mamă grijulie care „a pregătit dejunul pentru soțul său și cele două fiice”, „gospodar” care a stropit livada proprie cu soluție anti-dăunători, dar și de persoană care știe să se distreze împreună cu prietenii și comunitatea – a fost la nuntă și a tras otgonul la Budești alături de un grup de copii (29 aprilie). Reporterii au anunțat la sfârșitul acestei știri că Silvia Radu va fi a 10-a în buletinele de vot.

În alte două subiecte, care aparent nu aveau legătură cu electorala, jurnaliștii au inserat fraze care o promovează pe Silvia Radu. Într-o știre difuzată la 30 aprilie despre plombarea gropilor în Chișinău reporterul spune: „*Aceștia (drumarii - n. r.) susțin că țin cont de indicațiile date de candidatul independent la Primăria Capitalei, Silvia Radu, atunci când deținea funcția de edil interimar al capitalei*”. De asemenea, în știrea despre pictorul care desenează un covor național pe o clădire din oraș a fost inserată o secvență în care apare Silvia Radu dând cu peria, adică ajutând la desenarea covorului.

Candidatul PPDA/PAS/PLDM Andrei Năstase a fost prezentat, în schimb, într-o lumină exclusiv negativă, despre el difuzându-se informații acuzatoare sau denigratoare, în unele cazuri fără să i se ia o reacție. În total, despre Andrei Năstase au fost scrise cinci știri în care el apare în context negativ, direct sau indirect. În știrea din 2 mai despre averile candidaților, despre Andrei Năstase s-a afirmat că „*a indicat zero lei la capitolul surse de venit. În ciuda acestui fapt, Năstase a reușit să cumpere mai multe bunuri costisitoare*”, „*a reușit să-și cumpere încă un teren agricol deși oficial nu a avut venituri*”. Reporterii manifestă o abordare tendențioasă întrucât tot ei au anunțat, în aceeași știre, că soția candidatului a obținut aproape 64 de mii de euro, iar pe ecran, unde au fost proiectate datele din declarația de venituri, la capitolul „alte surse” reporterii au indicat 112 mii de euro. Deci candidatul a avut venituri din „alte surse” și nu din salariu, respectiv, a avut din ce își procura terenul.

În știrea de pe 28 aprilie realizată de la evenimentul de prezentare a programului PPDA pentru Primăria Chișinăului, reporterii Prime s-au concentrat pe elemente de scandal și nu au spus nimic despre esența evenimentului – programul electoral. Aceștia nu au dat nicio intervenție verbală a lui Andrei Năstase, în schimb au scos în evidență în mod tendențios un element secundar – faptul că liderii PPDA îndeamnă oamenii să doneze bani: „*Nu este prima dată când Andrei Năstase le cere oamenilor bani pentru a-și întreține partidul. Recent el a declarat la un post TV apropiat formațiunii pe care o conduce că are nevoie de sprijin financiar, inclusiv pentru a achiziționa site-urile care să-i mediatizeze pozitiv acțiunile politice*”.

În știrea despre Valeriu Munteanu (PL), difuzată la 2 mai, reporterii au făcut afirmații tendențioase și judecăți de valoare care nu se susțineau prin faptele expuse. Astfel, s-a spus

că Munteanu a fost *prins cu minciuna*, însă nu a fost prezentată nicio sursă care să spună acest lucru. Jurnaliștii au adus drept dovadă pasaje dintr-o lege referitoare la drepturile de autor care, în opinia lor, ar contrazice o declarație a lui Munteanu care, la rândul său, la fel făcuse anterior trimitere la lege.

Pluralism de opinie. Corectitudinea și echilibrul surselor

În unele știri conflictuale referitoare la Andrei Năstase și Valeriu Munteanu nu a fost respectat echilibrul surselor. Astfel, nici în știrea din 2 mai în care se spune că Ion Ceban îl acuză pe Andrei Năstase că i-a plagiat sloganul, și nici în cea din 4 mai în care este pomenită conducerea PPDA (că ar fi fost dată în judecată de un interpret din România), jurnaliștii nu au solicitat reacția celor vizați.

Știrile pozitive despre Silvia Radu (viața în familie și stropitul pomilor; „la sfat cu alegătorii”), Reghina Apostolova (pensii mai mari din contul majorării accizelor) sau Ion Ceban (planuri de fluidizare a traficului în Chișinău) au fost făcute dintr-o singură sursă.

Limbajul și imaginile video utilizate

În general, postul a utilizat limbaj corespunzător știrii, nu au fost aplicate etichete. Au fost constatate două cazuri de folosire a imaginilor în detrimentul candidatului. În știrea despre Valeriu Munteanu (PL), care ar fi folosit fără permisiune o melodie compusă de Ennio Morricone, jurnaliștii au amintit cazul lui Vlad Filat, pe care l-au arătat în imagini escortat de poliție și care, la fel, ar fi încălcat cândva dreptul de autor într-un spot. Prin acest procedeu se urmărește efectuarea unui transfer de imagine negativă asupra persoanei despre care se vorbește.

Un alt caz în care s-a produs o manipulare prin imagini (în detrimentul candidatului Andrei Năstase) este știrea din 3 iunie despre marșul jurnaliștilor, organizat cu ocazia Zilei Mondiale a Libertății Presei. „*Unii jurnaliști au fost chiar bruscați și ofenșați în timp ce își făceau meseria*” – când reporterul rostea această frază, în imagini era arătat Andrei Năstase în timp ce încerca să despartă niște protestatari de un reporter de la Publika TV, în timpul unui protest mai vechi.

Canal 2

Implicarea în campania electorală

În perioada monitorizată postul Canal 2 nu a reflectat campania electorală a tuturor candidaților la Primăria Capitalei. Totuși, a difuzat știri electorale, o parte fiind subiecte pozitive referitoare la Silvia Radu, iar alta – subiecte cu caracter negativ referitoare la Andrei Năstase. În total, jurnaliștii Canal 2 au transmis opt știri, care au vizat trei concurenți electorali: Silvia Radu, candidate independent, Andrei Năstase, PPDA/PAS/PLDM și Valeriu Munteanu, PL. Dintre ele, trei știri au avut caracter electoral indirect.

Imparțialitate și obiectivitate. Partizanat politic

Din cele 8 știri difuzate în jurnalul de la ora 19.00 în perioada de raport, patru au fost despre Andrei Năstase, prezentat în context negativ (ar fi bruscat cândva jurnaliști; ar fi susținut de o persoană cu profil fals pe Facebook; ar deține averi nejustificate, etc); trei – despre Silvia Radu, prezentată exclusiv pozitiv (ce face în familie, cum se distrează la o nuntă, cum trage otgonul lângă un grup de copii; ce planuri electorale are); una – despre o acuzație care i se aduce lui Valeriu Munteanu (folosirea neautorizată a unei melodii pentru un spot electoral).

Atât numeric, cât și din punct de vedere al conținutului știrilor, postul a favorizat clar candidata independentă Silvia Radu, pe care a arătat-o ca pe o bună familistă și persoană cu multiple

calități (29 aprilie), ca pe un bun manager ale cărei „indicații” sunt respectate și după ce nu mai este în funcție (30 aprilie) sau ca pe un candidat ale cărui promisiuni nu pot fi puse la îndoială (3 mai – „*Silvia Radu a găsit soluții pentru cele mai importante și urgente probleme ale municipiului Chișinău*”). În aceste știri nu a existat o atitudine critică a reporterului, informația fiind prezentată în termeni pozitivi, cu o atitudine de loialitate și înțelegere față de personaj.

Prin contrast, candidatul Andrei Năstase a fost prezentat doar în context negativ, fiindu-i dedicate patru știri. Ca și în cazul Prime TV, subiectul realizat de la evenimentul de prezentare a proiectelor electorale ale candidatului PPDA/PAS/PLDM (28 aprilie) a fost centrat pe elemente de scandal: o parte din știre au format-o informațiile despre jurnalistul Vadim Ungureanu care a adus la eveniment un WC și cerea mai multe toalete în Chișinău: „*Jurnalistul Vadim Ungureanu i-a propus finului de cununie al oligarhului Țopa să includă în program construcția veceurilor publice în capitală*”. Materialul a fost făcut exclusiv într-o cheie negativă, folosindu-se aprecieri tendențioase și etichete: „*În cadrul evenimentului, Năstase și-a prezentat obiectivele și a pregătit un discurs emoționant, care însă i-a plictisit pe cei prezenți. Oamenii au ales să stea cu ochii în telefon sau să navigheze pe rețelele de socializare. Totuși, echipa PPDA nu a uitat să le amintească celor prezenți să doneze bani pentru a-l susține pe finul oligarhului condamnat Victor Țopa. Mesajul a venit din partea milionarului Alexandru Machedon, care este șef al staff-ului electoral al lui Andrei Năstase*”. În același timp, jurnaliștii nu au spus nimic despre esența evenimentului – planurile lui Andrei Năstase pentru Chișinău.

De asemenea, Valeriu Munteanu în știrile Canal 2 a fost prezentat într-o știre în context negativ, iar în alta – privind averea candidaților – în context neutru. Postul nu a reflectat planurile electorale ale acestuia, însă a difuzat o știre în care reporterii susțin că acesta a fost „*prins cu minciuna*”. În realitate, nu a existat nicio persoană care să spună și să dovedească faptul că Valeriu Munteanu a mințit. Reporterii au dedus acest lucru și au făcut o judecată de valoare, acuzându-l pe Munteanu că nu a cerut permisiunea compozitorului Ennio Morricone pentru a folosi o melodie. Nici în acest caz nu a fost solicitată reacția candidatului.

Pluralismul de opinie. Corectitudinea și echilibrul surselor

În știrile de conflict care îl vizau pe Andrei Năstase direct sau indirect nu a fost prezentă reacția acestuia. Astfel, în știrea difuzată la 4 mai, în care se anunță că un interpret din România ar fi dat în judecată conducerea PPDA, nu există o reacție a reprezentanților acestui partid. Faptele nu au fost verificate de către reporter, știrea este lipsită de acuratețe, deoarece din conținut nu este clar că cineva a fost dat în judecată, la ce judecătorie și când a fost depusă cererea. Interpretul din România spune doar că „a luat toate măsurile legale” ca să nu mai fie folosită imaginea sa pe Facebook de către o persoană a cărei apartenență la PPDA nu este dovedită în știre. De asemenea, în știrea referitoare la averile candidaților, Andrei Năstase a fost scos în față ca deținător al celor mai multe bunuri, s-a spus despre el că nu a avut niciun venit în ultimii doi ani, că ar fi fost implicat în scheme financiare, dar nu i s-a cerut opinia. Despre alți candidați s-a anunțat scurt ce venituri au reieșind din declarațiile de avere depuse la CEC.

În singura știre referitoare la Valeriu Munteanu (2 mai), un subiect de conflict, reporterii fac aprecieri și afirmații acuzatoare, dar nu prezintă telespectatorilor și reacția candidatului. Abordarea a fost tendențioasă și lipsită de echilibru.

Limbajul și imaginile video utilizate

Ca și în cazul Prime TV, limbajul știrilor cu caracter electoral direct sau indirect a corespuns în general rigorilor acestui gen jurnalistic, însă au fost prezente și aici elemente de manipulare prin imagini. În știrea despre Valeriu Munteanu (2 mai) au fost proiectate imagini cu fostul lider PLDM Vlad Filat escortat de poliție, acuzat și el cândva de încălcarea drepturilor de autor, ceea ce poate însemna un transfer de imagine negativă asupra candidatului. De asemenea,

În știrea despre marșul solidarității presei Andrei Năstase a fost arătat bruscând o jurnalistă care era certată de câțiva manifestanți în cadrul unui protest mai vechi. Astfel, candidatul a fost arătat într-un context negativ, fără să fie prezentate alte detalii ale scenei respective.

Publika TV

Implicarea în campania electorală

Pe 5 aprilie 2018, „General Media Grup Corp.” S.R.L., deținătoarea licenței de emisie pentru postul PublikaTV, a anunțat CCA că postul de televiziune „nu va reflecta campania electorală pentru alegerile locale noi ale primarilor în unele localități din data de 20 mai 2018”. În perioada de raport, postul de televiziune Publika TV a difuzat 18 știri care au vizat direct sau indirect campania electorală pentru alegerile noi și concurenții electorali înregistrați. Din punct de vedere tematic, materialele s-au referit la numărul de candidați înregistrați la alegeri (28 aprilie 2018), au prezentat selectiv detalii ale programelor electorale ale unor candidați la funcția de primar în Chișinău (3 mai 2018), au prezentat selectiv declarațiile de avere ale unor candidați (2 mai 2018), au lansat și mediatizat selectiv unele din acuzațiile aduse candidaților (28 aprilie 2018, 2 mai 2018 și 4 mai 2018) etc.

Imparțialitate și obiectivitate. Partizanat politic

Majoritatea știrilor Publika TV care au vizat campania și concurenții electorali au fost părtinitoare, promovând-o direct pe Silvia Radu, candidată independentă la funcția de primar, pe de o parte, și pe de altă parte, punându-i într-o lumină nefavorabilă pe unii dintre contracandidații acesteia, în special pe Andrei Năstase, candidatul comun PPDA/PAS/PLDM, dar și pe alți candidați care în discursurile lor publice critică guvernarea actuală și Partidul Democrat. Astfel, opt din cele 18 știri și reportaje relevante din perioada de monitorizare au promovat-o direct pe Silvia Radu (candidată independentă), altele trei l-au defavorizat pe Andrei Năstase (PPDA/PAS/PLDM), iar două reportaje l-au defavorizat pe Valeriu Munteanu (PL). Candidata Partidului „Șor” Reghina Apostolova a fost favorizată indirect prin reportajul „Orașul Orhei, de nerecunoscut”, publicat pe 3 mai 2018, în care este lăudat primarul de Orhei, Ilan Șor, pentru lucrările de reabilitare a străzilor, menționându-se că „*în ultimii trei ani, localitatea a devenit un exemplu în ceea ce privește modernizarea infrastructurii și crearea unor condiții mai bune de trai pentru localnici*”. De remarcat că în acest reportaj nu se spune nimic despre acuzațiile și condamnarea în primă instanță a lui Ilan Șor pentru delapidarea resurselor din bănci și participarea în acte de corupție.

În cele mai multe din materialele relevante faptele nu au fost separate de opinii, iar reporterii și postul și-au manifestat simpatia sau antipatia față de protagoniști prin subiectivismul și caracterul tendențios al prezentării, contextul și tonalitatea ironică, titlurile selectate și accentele puse. Astfel, în toate știrile care au vizat-o, Silvia Radu a fost prezentată exclusiv în context pozitiv, chiar dacă în această perioadă alți candidați, dar și unii activiști au lansat acuzații publice în adresa ei. Pe 29 aprilie 2018, Publika TV a publicat trei știri care au favorizat-o direct pe Silvia Radu: 1) Silvia Radu a participat la Festivalul faptelor bune 2018 de la Budești și a transmis felicitări organizatorilor de la Universitatea Liberă Internațională: „*Trebuie să facem o faptă bună în fiecare zi. Nicio zi fără o faptă bună. Acesta trebuie să fie crezul nostru, al tuturor!*”, a scris candidatul independent la funcția de primar al Capitalei”; 2) Știrea „Timp pentru familie”: „*Deși are o perioadă aglomerată, ea reușește să aibă grijă și de livada familiei. Ieri, a mers împreună cu soțul ei pentru a începe acțiunile de protejare a pomilor împotriva dăunătorilor. Silvia Radu a scris pe rețelele de socializare că în mod similar trebuie să se acționeze și la primărie împotriva corupților*”; 3) O altă știre a avut caracter de agitație electorală directă „UN ADEVĂRAT GOSPODAR: Silvia Radu a mers în livada proprie împreună cu soțul”, din text: „*În pofida faptului că este suprasolicitată în această perioadă, Silvia Radu nu-și neglijează familia. De dimineață, a pregătit micul dejun pentru soțul și cele*

*două fiice. **Candidatul independent Silvia Radu va ocupa locul zece în buletinul de vot***". Pe 1 mai au fost mediatizate alte două știri care o favorizează direct pe Silvia Radu („*Străzile din Capitală prind viață! Fiecare a treia stradă a fost reparată, iar pe mai multe drumuri a fost aplicat marcajul rutier*”, din text „*Muncitorii au spus că țin cont de metodologia cerută de Silvia Radu*”; știre despre festivalul ClassFest 2018: „*La eveniment a fost prezentă și Silvia Radu, candidat independent la funcția de primar al Capitalei: „Actorii și teatrele sunt cei care fac orașul viu. Avem nevoie la Chișinău cât mai mult, fiindcă fiind prezenți la un spectacol uităm de problemele pe care le avem zilnic și mergem în altă lume. O lume frumoasă, o lume care ne-o dorim și o visăm*”). Alte două știri de promovare a Silviei Radu au fost publicate pe 2 mai: una despre întâlnirea cu angajații de la Întreprinderea Autosalubritate: „*Cum a ajuns acolo, Silvia Radu a fost luată în brațe de angajați, ceea ce evidențiază legătura prietenoasă dintre aceștia*”, iar ce-a de-a doua, despre o pictură pe o clădire din centrul Capitalei: „*Pentru a se încadra în timp, pictorii vin de la ora șase dimineața și pleacă seara târziu. Ieri, și Silvia Radu, candidatul independent la funcția de primar al Chișinăului a fost să le dea o mână de ajutor*” și altele asemenea.

În contrast cu laudele și aprecierile la adresa Silviei Radu, Publika TV lansează propriile acuzații sau amplifică criticile aduse contracandidaților ei. Astfel, pe 28 aprilie 2018, în reportajul „*Vadim Ungureanu i-a propus lui Năstase să construiască toalete publice în Capitală*” (relatare despre o acțiune cu tentă electorală evidentă împotriva candidatului PPDA/PAS/PLDM, completată cu alte imagini și informații), au fost incluse mai multe afirmații speculative cu scopul clar de a-l discredita: „*Vadim Ungureanu i-a propus finului de cununie al oligarhului Țopa să includă în program construirea toaletelor publice în Capitală. Ungureanu și-a motivat acțiunea prin faptul că acestea lipsesc în Chișinău, iar drept dovadă a folosit fotografii în care Năstase apare cu pantalonii uzi*”; „*Tradițional, evenimentul organizat de PPDA nu a trecut fără bruscarea și insultarea jurnaliștilor*”; „*Năstase și-a prezentat obiectivele și a pregătit un discurs emoțional, care i-a plictisit însă pe cei prezenți*”; „*Echipa PPDA nu a uitat să le amintească celor prezenți să doneze bani pentru a-l susține pe finul oligarhului condamnat Victor Țopa*”; „*Acesta a declarat la un post TV al PPDA că are nevoie de sprijin financiar, inclusiv pentru a achita site-urile de știri care să-i mediatizeze pozitiv acțiunile politice*”. În timpul difuzării reportajului, pe burtieră a apărut titlul „*Stilul paranoic al lui Năstase*”. Într-un alt material, publicat pe 2 mai 2018, Publika TV induce ideea falsă că Năstase trăiește din indemnizațiile copiilor săi și că are în proprietate 11 case, chiar dacă în infograficul prezentat sunt menționate „11 imobile”, iar candidatul a explicat anterior că este vorba și despre construcțiile adiacente. În același reportaj se afirmă că „*Năstase și-a folosit propria mamă în operațiuni de spălare a banilor proveniți de la penalii fugari Țopa*”.

Candidatul PL, Valeriu Munteanu, a fost vizat de Publika TV în două știri, în ambele cazuri negativ, în contextul unor acuzații privind încălcarea legislației privind drepturile de autor – „*Valeriu Munteanu, prins cu furt*” (2 mai 2018), „*Munteanu, piratul din campanie*” (4 mai 2018). Una din știri difuzate la 2 mai 2018 („*Candidații copy paste*”) s-a referit la acuzațiile de plagiat pe care le-a lansat candidatul PSRM, Ion Ceban, la adresa candidatului PPDA/PAS/PLDM, Andrei Năstase, menționându-se că anterior, și PPDA a acuzat PSRM că i-ar fi furat sloganul electoral, iar în realitate, ambele partide au preluat sloganul de pe timpul revoluției române împotriva lui Ceaușescu.

La 3 mai 2018, Publika TV a prezentat promisiunile electorale ale unor candidați (Ion Ceban, Reghina Apostolova, Silvia Radu). Primii doi candidați au fost prezentați în subiecte cu durată de aproximativ un minut fiecare, iar titlurile și enunțurile de pe burtieră au fost ușor ironice: „*Promisiunile curg gârlă*” și „*O nouă zi, o nouă promisiune electorală*”. Programul Silviei Radu însă a fost prezentat într-un reportaj cu o durată mai mult decât dublă, intitulat „*Ideii de dezvoltare a Capitalei*”, iar reporterul a subliniat că în perioada de când deține funcția de primar general interimar, „*ea a inițiat mai multe proiecte, inclusiv Marea curățenie a orașului și reabilitarea drumurilor*”.

Corectitudinea și echilibrul surselor. Pluralismul de opinie

În trei din cele patru știri controversate sau de conflict publicate de Publika TV în această perioadă, a fost prezentată o singură părere, fapt care indică asupra caracterului dezechilibrat al acestora. Este vorba de două știri care l-au vizat direct pe Andrei Năstase, în care nu a fost prezentată opinia/poziția lui în raport cu acuzațiile care i s-au adus: reportajul despre acțiunea lui Vadim Ungureanu (28 aprilie 2018) și știrea despre declarația lui de avere (2 mai 2018). Nu a fost asigurat dreptul la replică nici în știrea despre acuzațiile lui Ion Ceban că programul electoral al lui Andrei Năstase se bazează pe ideile sale (2 mai 2018).

Limbajul și imaginile video utilizate

Etichetarea candidaților este un procedeu des utilizat de Publika TV în raport cu unii concurenți electorali, fiind vorba în special de candidații care în discursurile lor publice critică guvernarea actuală și Partidul Democrat. Astfel, Andrei Năstase (PPDA/PAS/PLDM) a fost prezentat de fiecare dată ca fin al oligarhului condamnat penal Țopa (28 aprilie 2018, 2 mai 2018), că are un „*stil paranoic*” (28 aprilie 2018), a participat „*în operațiuni de spălare a banilor proveniți de la penalii fugari Țopa*” (2 mai 2018). De asemenea, imaginile selectate au fost defavorizante pentru Andrei Năstase, prezentându-l în ipostaze jenante sau agresive.

Un alt candidat, Valeriu Munteanu (PL), la fel a fost defavorizat prin etichete negative: „*prins cu furt*” (2 mai 2018), „*piratul din campanie*” care „*a dat-o din nou în bară*” (4 mai 2018). În raport cu candidata promovată masiv de Publika TV, Silvia Radu, dimpotrivă, au fost utilizate doar formule de apreciere: „*Un adevărat gospodar*” (29 aprilie 2018), „*Silvia Radu a fost luată în brațe de angajați, ceea ce evidențiază legătura prietenoasă dintre aceștia*” (2 mai 2018).

Accent TV

Implicarea în campania electorală

În perioada 28 aprilie – 4 mai 2018, Accent TV a difuzat 19 știri și/sau reportaje care au abordat direct sau indirect subiectul alegerilor locale. Toate știrile s-au referit la campania electorală pentru municipiile Bălți și Chișinău. Subiectele indirecte s-au axat în mare parte pe evenimentele manifestațiilor de 1 mai organizate de PSRM, organizarea la Chișinău a unui campionat de lupte libere, starea rea a drumurilor din capitală, demolarea Palatului de Cultură al Sindicatelor. Știrile direct electorale au reflectat activități de campanie electorală a candidaților și au prezentat prioritățile din programele lor electorale. Accent TV are inclusă în buletinele sale rubrica „Alegeri Noi 2018”, totuși s-au înregistrat și materiale jurnalistice care abordează direct sau indirect campania electorală ce nu au fost incluse în această rubrică.

Imparțialitate și obiectivitate. Partizanat politic

În mai multe cazuri, Accent TV **nu a separat faptele de opinii** (30 aprilie 2018: „*Alexandr Roșco își propune să elibereze primăria, care de ani buni, ca și statul de altfel, este capturată de anumite forțe politice din țară...*”; 3 mai 2018: „*...menționăm că averea familiei Radu îi permite acesteia să se implice nu în una, ci în mai multe campanii electorale*”; 4 mai 2018: „*În capitala Moldovei este concentrat cel mai mare număr de unioniști, cu toate acestea la alegerile locale întotdeauna câștigă candidații care se opun unificării țării noastre cu România, a declarat Nicolae Dabija. Astfel, dând de înțeles că vicepreședintele PL, Dorin Chirtoacă, care a condus 10 ani primăria nu este un unionist adevărat*”). De asemenea, Accent TV **a distribuit afirmații false** (2 mai 2018: „*Andrei Năstase, candidatul unic, pro-european la funcția de primar general de Chișinău*”), or Andrei Năstase nu este candidatul unic al partidelor de orientare pro-europeană.

În perioada de raport, Accent TV a reflectat tendențios informația privind subiectele electorale, dând dovadă de partizanat politic în favoarea candidaților PSRM. Astfel, Ion Ceban, candidatul PSRM la funcția de primar al Chișinăului, a fost favorizat în fiecare din cele opt știri în care a fost protagonist. La fel și Alexandr Usatii, candidatul PSRM la funcția de primar al municipiului Bălți, care a fost prezentat într-un context exclusiv pozitiv în cele patru știri în care a fost menționat sau vizat direct. În fiecare ediție de știri a Accent TV, Ion Ceban a beneficiat de cel puțin o știre în care și-a prezentat în detalii prioritățile programului său electoral (30 aprilie 2018: *„Zi de informare politică în capitală. „Garda Tânără a informat locuitorii Chișinăului despre planul electoral al lui Ion Ceban”*; 2 mai 2018: *„Ion Ceban a semnat petițiile societății civile”*; 3 mai 2018: *„Ceban a prezentat soluția de eliberare a capitalei de ambuteiaje”*; 4 mai 2018: *„Ajutor la profesori de 1000 lei din partea PSRM. Ion Ceban în comun cu colegii din CMC intenționează să asigure asistență cadrelor didactice...”*).

Pe de altă parte, candidații celorlalte partide au fost reflectați într-un context negativ și defavorizați, inițiativele și prioritățile acestora fiind de fiecare dată prezentate într-un context ironic și/sau contestate de jurnaliștii Accent TV. Spre exemplu, în știrea din 3 mai 2018, în care Valeriu Munteanu, candidat PL, a prezentat propunerea de a construi o centrală electrică, reporterii Accent TV **au ironizat** pe seama lui, menționând că *„... acesta și-a propus să construiască propria centrală electrică, care le-ar permite locuitorilor capitalei să nu mai depindă de mâna Moscovei... [construcția căreia]... portriviți liberalului nu este atât de scumpă, ci de doar 150 mln euro”*.

În concluzie, postul de televiziune Accent TV a favorizat direct și masiv PSRM și candidații acestui partid, promovându-i intens în știri. Candidații celorlalte partide fie au fost prezentați într-un context negativ, defavorizant (PUN, PL, PPDA/PAS/PLDM), fie au fost neglijați.

Corectitudinea și echilibrul surselor. Pluralismul de opinie

Majoritatea știrilor care au conținut acuzații, informații compromițătoare sau situații de conflict nu au respectat principiul echilibrului surselor și/sau nu inclus și dreptul la replică/opinie a persoanei/persoanelor vizate. Spre exemplu, în știrea (indirectă) din 3 mai 2018 despre protestul unei jurnaliste și activiste civice privind demolarea Palatului de Cultură a Sindicatelor, autoritățile publice au fost acuzate de *„distrugerea patrimoniului cultural”*, însă acestea nu au fost solicitate pentru o opinie. În știrea (indirectă) din 30 aprilie 2018, despre *„Cazul în care un copil s-a ales cu traumatisme, căzând într-o groapa de canalizare, în timp ce se plimba cu familia, demonstrează neglijența autorităților locale, care așa și nu reușesc să îmbunătățească situația din oraș”*, jurnaliștii nu au solicitat autorităților o opinie în acest sens.

Știrile în care au fost reflectați candidații electorali din partea PSRM au avut de cele mai multe ori o singură sursă (candidații). Dacă în cazul lui Ion Ceban și Alexandr Usatii Accent TV a vorbit despre *„priorități”* și *„acțiuni concrete din programul electoral”*, atunci în cazul celorlalți candidați, jurnaliștii acestui post de televiziune au prezentat informații irelevante sau *„promisiuni”*.

Limbajul și imaginile video utilizate

Limbajul folosit de Accent TV a fost diferit în funcție de candidați electorali. Astfel, în știrile cu și despre reprezentanți PSRM, acesta a fost unul laudativ, cu multe aprecieri și laude la adresa acestora. În cazul altor candidați electorali, jurnaliștii au folosit calificative peiorative și ironice.

Totodată, în una din știri, din 30 aprilie 2018, Accent TV a folosit imagini video cu copii. Astfel, în știrea despre copilul care a căzut într-o gură de canalizare și s-a ales cu mai multe răni, Accent TV a publicat imagini care încalcă normele deontologice: copilul a fost filmat cu bustul gol, pe care se văd rănilor, în timp ce mama sa le tratează cu dezinfectante. În același timp, reporterul a menționat că la baza cauzei acestor tragedii ar sta *„neglijența autorităților locale”*, ceea ce a determinat-o pe mama acestuia să apeleze *„...la ajutorul socialiștilor pentru a nu se mai repeta astfel de cazuri”*.

NTV Moldova

Implicarea în campania electorală

În perioada 28 aprilie – 4 mai 2018, postul de televiziune NTV Moldova a reflectat activ subiectele cu tematică electorală în buletinele zilnice de știri și în programul „Sinteza Săptămânii”, difuzat duminica. NTV Moldova a difuzat 15 subiecte cu caracter electoral într-o rubrică/secțiune aparte, clar delimitată în buletinele de știri: „Alegeri Locale 2018”. Totodată, această televiziune a difuzat subiecte cu caracter electoral și în afara rubricii tematice (cinci), favorizând în acestea candidații Partidului Socialiștilor din Republica Moldova (PSRM). NTV Moldova a reflectat doar subiecte din campaniile electorale ale candidaților pentru funcția de primar de Chișinău și Bălți. Majoritatea știrilor au fost făcute în baza informației de la conferințele de presă ale candidaților electorali și a altor evenimente organizate de aceștia.

Imparțialitate și obiectivitate. Partizanat politic

În majoritatea știrilor și reportajelor, NTV Moldova nu a reflectat imparțial și obiectiv informația. Acest post de televiziune a favorizat direct și a prezentat într-un context exclusiv pozitiv candidații PSRM pentru funcția de primar al municipiului Chișinău și, respectiv, Bălți (Ion Ceban și Alexandr Usații). Astfel, 10 din cele 15 știri electorale directe sau indirecte i-au avut drept surse sau au menționat anumite reforme incluse în programele lor electorale. Pe de altă parte, candidații PPDA/PAS/PLDM, PUN, PL și ai Partidului „Șor” au fost reflectați în context negativ și devaforizant. Candidații acestor partide au fost ironizați, etichetați, folosindu-se adesea un limbaj agresiv cu elemente peiorative. NTV Moldova a dedicat candidaților PSRM știri și reportaje aparte, ceilalți candidați electorali însă în majoritatea cazurilor au fost reflectați toți în aceeași știre. Declarațiile și opiniile candidaților PSRM au fost incluse și citate direct, pe când declarațiile celorlalți candidați fie au fost parafrazate, fie au fost selectate cele nesemnificative, în măsură să creeze confuzie.

Dacă în cazul candidaților PSRM, NTV Moldova a menționat despre „*soluții*”, „*reforme*” și/sau „*măsurii din programul electoral*” (4 mai 2018), atunci în cazul celorlalți candidați menționează despre „*...întrecere în promisiuni electorale*” (2 mai 2018) sau se „*acuză unii pe alții*” (3 mai 2018). În multe din știrile NTV Moldova jurnaliștii au admis **amestecul faptelor cu opiniile**: „*Între timp un jurnalist l-a rugat pe Năstase să instaleze cât mai multe toalete publice... Ungureanu a încercat să își argumenteze solicitarea în care Năstase apare cu pantalonii uzi. Jurnalistul a menționat că liderul PPDA a simțit pe propria piele cât de gravă este lipsa toaletelor publice*” (30 aprilie 2018); „*Candidații de dreapta pentru funcția de primar al capitalei continuă să se întrecă în promisiuni electorale. Liberalul Valeriu Munteanu a anunțat despre construcția unei centrale electrice cu termoficare*” (2 mai 2018); „*Candidatul PPDA pentru funcția de primar al capitalei s-a plâns din nou că este victima unor știri false pe rețeaua Facebook. El continuă lupta sa cu transformarea primăriei într-un instrument politic cu oligarhii. Nici alți candidați nu au fost mai aproape de orașeni. Puțini dintre ei au organizat evenimente publice*” (4 mai 2018).

De asemenea, NTV Moldova **a difuzat informații false** la adresa unor concurenți electorali. Astfel, potrivit acestui post de televiziune, Constantin Codreanu, candidatul PUN, „*...a lăsat la o parte problemele orașului și a lansat un spot electoral în care promovează ideea lichidării statului Republica Moldova*” (3 mai 2018).

Corectitudinea și echilibrul surselor. Pluralismul de opinie

Majoritatea materialelor cu caracter electoral direct sau indirect nu au respectat echilibrul surselor și pluralismul de opinie. Toate știrile candidaților din partea PSRM au fost dintr-o singură sursă (candidatul PSRM), în care fie erau prezentate pasaje din programele electorale, fie a fost reflectată participarea la anumite evenimente publice (acțiunea din 1 mai, de exemplu). În unele cazuri, declarațiile candidaților PSRM puteau acoperi mai mult de jumătate de știre, în timp ce declarațiile altor candidați fie au fost parafrazate, fie au fost folosite „*declarații-carton*” preluate de pe Facebook, însoțite de câteva poze („*Candidații pentru*

primăria capitalei au organizat întâlniri cu alegătorii în zilele de weekend unde le-au prezentat programele electorale”, 30 aprilie 2018). În cazul în care s-a vorbit despre alți concurenți electorali, în text de multe ori au fost inserate declarații minore, ne semnificative.

NTV Moldova nu a asigurat și/sau oferit dreptul la replică/opinie în știrile care au conținut anumite acuzații la adresa unor persoane sau candidați electorali. Astfel, în știrea din 30 aprilie 2018, „Candidatul comun PPDA/PAS și-a prezentat programul electoral”, NTV Moldova a reflectat protestul unei persoane din fața sediului în care a avut loc evenimentul. Protestatarul *„...l-a rugat pe Năstase să instaleze cât mai multe toalete publice. Ungureanu a încercat să își argumenteze solicitarea în care Năstase apare cu pantalonii uzi. Jurnalistul a menționat că liderul PPDA a simțit pe propria piele cât de gravă este lipsa toaletelor publice*”. Textul este identic cu cel de la Accent TV. Reporterii NTV Moldova au menționat doar că *„Năstase nu a comentat acțiunea lui Ungureanu*”. De asemenea, în știrea din 3 mai *„Ziua acuzațiilor între candidați*”, Silvia Radu l-a acuzat pe Sergiu Tofilat că *„...e frustrat că nu a putut aduna semnăturile pentru a participa la alegeri*”, NTV Moldova ne asigurându-i acestuia din urmă dreptul la replică.

Limbajul și imaginile video utilizate

NTV Moldova a folosit un limbaj laudativ/pozitiv în cazul candidaților PSRM și unul peiorativ/negativ când a fost vorba de alți candidați electorali. Instituția media a făcut uz de **etichetări** în cazul altor candidați decât cei ai PSRM. Lui Constantin Codreanu, candidatul PUN pentru funcția de primar al Chișinăului de fiecare dată i-a fost atribuit calificativul de *„unionist*”, care *„...în loc să îi încurajeze pe medicii din capitală să rămână în serviciu lor orășenesc, Codreanu vrea să îi determine să părăsească sistemul medical...”* (4 mai 2018); *„...un alt unionist, Constantin Codreanu, care este candidatul PUN, împarte promisiuni tinerilor...”* (2 mai 2018). Și Valeriu Munteanu a fost în multe cazuri calificat ca *„unionistul liberal*”. De asemenea, Andrei Năstase, candidatul PPDA/PAS/PLDM, este catalogat drept *„...autoproclamatul luptător cu oligarhia își îndeamnă să nu creadă în informații halucinante care-l iau în derâdere...”* (4 mai 2018). Pe de altă parte candidaților PSRM li s-au atribuit doar epitețe, aprecieri și calificări pozitive: *„Locuitorii din Bălți vor un primar onest*”, reportaj despre Alexandr Usatii (2 mai 2018); *„Ion Ceban este primul candidat pentru funcția de primar al capitalei care a manifestat deschidere deplină față de societatea civilă”* (2 mai 2018).

Jurnal TV

Implicarea în campania electorală

În perioada 28 aprilie – 4 mai 2018, în principalul jurnal de știri al zilei și în „Jurnalul săptămânii”, difuzate de postul de televiziune Jurnal TV la ora 19.00, au fost difuzate în total 27 de știri și reportaje care au vizat direct sau indirect campania electorală pentru alegerile noi din 20 mai 2018 și candidații înregistrați la funcțiile de primar. 14 știri și reportaje au fost difuzate la rubricile „Electorală Chișinău 2018” și „Electorală Bălți 2018”, iar alte 13 materiale care i-au vizat pe candidații înregistrați la alegeri, adică sunt relevante prezentei monitorizării, au fost difuzate în afara acestor rubrici speciale. Materialele publicate la rubricile electorale au prezentat activitățile publice de campanie, programele electorale ale candidaților, comunicatele de presă despre întâlnirile cu alegătorii, unele rezultate ale monitorizării campaniei de către Asociația Promo-LEX etc.

În același timp, în principalul jurnal de știri au fost difuzate, în afara rubricii electorale, mai multe știri și reportaje care i-au vizat direct sau indirect pe unii dintre concurenții electorali, fiind vorba în special de Silvia Radu („Jurnalul săptămânii” din 28 aprilie 2018, difuzat și a doua zi în reluare; 30 aprilie 2018, 2-4 mai 2018), Ion Ceban (1 mai 2018), Valeriu Munteanu și Constantin Codreanu (4 mai 2018).

Obiectivitate și imparțialitate. Partizanat politic

Știrile și reportajele inserate la rubrica „Electorala 2018” au fost, în general, neutre. Ele au relatat despre acțiunile publice relevante ale candidaților și au inclus declarații succinte ale acestora, fără a le comenta sau a pune la îndoială intențiile acestora. Astfel, la rubrica tematică au fost prezentate patru știri despre activitățile de campanie ale candidatului PPDA/PAS/PLDM Andrei Năstase (câte o știre în jurnalele din perioada 1-4 mai 2018), trei știri despre campania candidatului PSRM Ion Ceban (2, 3, 4 mai 2018), câte o știre despre activitățile candidaților Valeriu Munteanu, PL (2 mai), Vasile Costiuc, DA (3 mai 2018), Reghina Apostolova, Partidul „Șor” (3 mai 2018) și Silvia Radu, candidată independentă (3 mai 2018). Activitățile candidatei PPDA la primăria Bălți, Arina Spătaru, au fost reflectate în două știri la rubrica electorală (30 aprilie 2018, 2 mai 2018), iar în jurnalul de la 30 aprilie 2018 a fost difuzat un reportaj de la dezbaterile electorale organizate de Agenția de știri IPN, în cadrul căruia au vorbit toți candidații care au participat la dezbateri: Valeriu Munteanu (PL), Andrei Năstase (PPDA/PAS/PLDM), Alexandr Roșco (Casa noastră – Moldova), Vasile Costiuc (DA), Victor Strătilă (PVEM), Constantin Codreanu (PUN), Alexandra Can (PNL) și Silvia Radu (independent). De fiecare dată după ce prezenta activitățile de campanie ale candidaților, Jurnal TV a anunțat că ceilalți candidați din Chișinău și Bălți nu au organizat evenimente publice și nu au transmis comunicate de presă.

În știrile și reportajele difuzate în afara rubricii speciale „Electorala 2018”, postul Jurnal TV în principal a defavorizat-o pe Silvia Radu, vizată direct în context negativ în opt materiale (28 și 29 aprilie 2018, „Jurnalul săptămânii”: un material de circa 32 de minute cu elemente de investigație jurnalistică „Union Fenosa a făcut ce a vrut” cu acuzații directe de maladministrare în timpul când Silvia Radu conducea această companie, implicare în scheme de delapidare și altele, în baza raportului de audit elaborat la solicitarea ANRE în anul 2013 și nepublicat până acum; 30 aprilie 2018: „Abateri grave în „mandatul” Silviei Radu”, despre dezbaterile concluziilor raportului de audit la o emisiune Jurnal TV; 2 mai 2018: reportaj de aproape cinci minute despre demersul adresat Procuraturii de către deputatul Lilian Carp în cazul raportului de audit privind activitatea RED Union Fenosa în perioada 2010-2012; 3 mai 2018: știre promoțională despre emisiunea „Cabinetul din umbră” cu Val Butnaru care spune că Silvia Radu este candidatul din umbră al lui Plahotniuc; 4 mai 2018: Silvia Radu apare într-un context negativ direct în trei știri – „Din companie în campanie” în care se spune că unele afaceri le declară, iar altele nu; „Silvia Radu dezvoltată”, cu trimitere la invitatul emisiunii „Cabinetul din umbră” Victor Ciobanu, se spune că Radu „minte de îngheață apele”, are averi nedeclarate și a comis abuzuri; Promo la emisiunea „60 de minute” cu Vasile Năstase, în care se spune un banc care o vizează în context negativ pe Silvia Radu). Aceste materialele au conținut elemente care indică asupra caracterului părtinitor al postului în raport cu Silvia Radu, inclusiv frecvența și durata prezentării în context negativ și/sau defavorizant, tonalitatea reflectării și accentuarea unor acuzații care îi sunt aduse de invitați în emisiuni (30 aprilie 2018: „Silvia Radu trișează și nu are dreptul să aspire la mandatul de primar al Chișinăului”). În știrile relevante din afara rubricii electorale au mai fost prezentați în context negativ indirect: Ion Ceban (1 mai 2018, „Au mășăluit, dar nu știu pentru ce”), Valeriu Munteanu și Constantin Codreanu (4 mai 2018, „Mesaj pentru candidații PL și PUN”), iar candidatul Andrei Năstase, dimpotrivă, a fost favorizat (4 mai 2018, „Protestul care a salvat miliarde”).

Corectitudinea și echilibrul surselor. Pluralismul de opinie

Materialele controversate difuzate în perioada de raport în principalul jurnal de știri nu au prezentat de fiecare dată opinia/poziția celor acuzați. Astfel, în materialele care au prezentat-o în context negativ pe Silvia Radu, replica acesteia nu a fost inserată, dar s-a menționat de fiecare dată că ea nu a răspuns la telefon sau la staff-ul ei electoral nu este nimeni disponibil să comunice; totodată, s-a menționat că anterior Silvia Radu a negat acuzațiile, calificându-le ca fiind mincinoase.

Limbajul și imaginile video utilizate

În perioada de raport, limbajul și imaginile video utilizate în reportajele electorale ale Jurnal TV au fost în general conforme cu principiile deontologice.

RTR Moldova

Implicarea în campania electorală

În perioada 28 aprilie -- 4 mai 2018, postul privat de televiziune RTR Moldova a difuzat în cadrul principalelor buletine de știri 33 de subiecte cu caracter electoral. Inserate la rubrica „Alegeri locale noi 2018”, numărul subiectelor a variat între trei (2 mai) și 14 (28 aprilie). Subiectele s-au referit preponderent la scrutinul din Chișinău (28), dar au fost și câteva materiale despre alegerile locale din municipiul Bălți (patru), iar o știre a vizat electorala din ambele orașe. Din 12 candidați electorali înregistrați în cursa pentru primăria Chișinău – nouă au apărut în subiectele electorale difuzate de RTR Moldova. Pe 28 aprilie, un subiect difuzat în afara rubricii speciale dedicate alegerilor, a prezentat lista tuturor candidaților înscriși în cursa pentru Primăria Chișinău. În același timp, din cei opt candidați înregistrați în cursa pentru primăria Bălți, trei au fost vizați direct în știrile electorale de la postul de televiziune monitorizat (Sergiu Burlacu – PUN, Nicolai Grigorișin – PN și Elena Grițco – candidată independentă). Într-o știre, postul a prezentat lista tuturor candidaților care pretind la fotoliul de primar al municipiului Bălți, și într-un alt material s-a anunțat despre participarea separată în alegerile de la Bălți a PPDA și PAS.

În ceea ce-i privește pe candidații înscriși în cursa de la Chișinău, Ion Ceban (PSRM), Valeriu Munteanu (PL) și Andrei Năstase (PPDA/PAS/PLDM) au avut câte patru apariții directe sau indirecte în subiectele electorale difuzate de RTR Moldova în perioada monitorizată. Urmează Silvia Radu (candidată independentă) și Constantin Codreanu (PUN), cu câte trei apariții, Maxim Brăilă (PP), Reghina Apostolova (Partidul Politic „Șor”) și Vasile Costiuc (DA), cu câte două, și Alexandr Roșco (PP „Casa noastră – Moldova”), dar și Andrei Munteanu (PSP), neînregistrat în cursa electorală, cu câte o apariție. Alte subiecte s-au referit la opinia PDM despre alegeri, exprimată de către purtătorul de cuvânt al formațiunii (o știre, 28 aprilie), la discursul Maiei Sandu rostit la evenimentul de prezentare a programului electoral al lui Andrei Năstase (o știre, 30 aprilie), și la opinia unui sociolog din România cu privire la miza alegerilor locale noi din Chișinău (o știre, 30 aprilie).

Imparțialitate și obiectivitate. Partizanat politic

Postul de televiziune RTR Moldova a respectat, în linii mari, principiul imparțialității și al obiectivității în prezentarea subiectelor cu caracter electoral. De cele mai multe ori, faptele au fost prezentate fără intervenția subiectivă a jurnalistului. Cu toate acestea, în cinci cazuri principiul imparțialității și obiectivității nu a fost respectat în totalitate. Astfel, într-un subiect difuzat pe 28 aprilie, în care sunt prezentate puncte din programul electoral al candidatului PUN Constantin Codreanu, se menționează următoarele: *„amintim că Codreanu pledează pentru unirea cu România, deci el a chemat în primul rând pe cei care sunt pentru Unire să-l voteze. Codreanu și Țurcanu au spus că, în cazul victoriei, în Chișinău vor fi implementate metodele românești de gestionare”*. „Amintirea” despre unionism, și menționarea „metodelor românești de gestionare”, fără prezentarea cuvintelor exacte pe care le-a utilizat candidatul, pot crea o imagine distorsionată (și posibil negativă) a lui Constantin Codreanu în mintea consumatorului de informație. Mai cu seamă și pentru că următorul material cu caracter electoral difuzat de postul tv începe astfel: *„Iar candidata Partidului Politic „Șor” se preocupă mai ales de problemele sociale”*, punând-o pe aceasta din urmă într-o lumină pozitivă în raport cu reprezentantul PUN, pentru care problemele ideologice și identitare ar fi mai importante decât cele sociale. Același candidat, Constantin Codreanu, este tratat cu mai puțină echidistanță într-un subiect electoral difuzat pe 30 aprilie. Continuând să prezinte programul electoral al acestuia, textul știrii menționează: *„Constantin Codreanu a vorbit mai mult despre întreaga țară, decât despre capitală”*, comentând/interpretând, astfel, intenția lui Codreanu de a obține pentru moldoveni dreptul de a munci în România. O ușoară lipsă de echidistanță poate

fi sesizată și în subiectul difuzat pe 28 aprilie, în care este vizată candidata independentă Silvia Radu. Vorbind despre înregistrarea acesteia în cursa electorală, textul jurnalistic menționează că „în doar câteva zile ea a reușit să adune 13000 de semnături ale locuitorilor orașului”, lăsând astfel loc de îndoială în ceea ce privește corectitudinea acestei acțiuni a candidatei. Nu în ultimul rând, postul RTR Moldova s-a remarcat prin lipsă de echidistanță și obiectivitate în prezentarea, pe 3 mai, a unui subiect cu caracter electoral, a cărui protagonistă a fost candidata din partea Partidului Politic „Șor”, Reghina Apostolova. Materialul a fost prezentat în formă de reportaj, iar subiectul l-au constituit cei 1000 de lei promiși de către candidată în calitate de alocație lunară pentru pensionari. *„Să stea cu mâna întinsă, sau să -și vândă ultimele bunuri, pentru ca să le ajungă de pâine, astfel își trăiesc astăzi odihna meritată mulți pensionari moldoveni. Mai greu le este bătrânilor din capitală, unde și produsele sunt mai scumpe, și serviciile de întreținere trebuie plătite. Anume reieșind din aceasta Partidul „Șor” a luat decizia principială să includă în programul candidatei sale un punct conform căruia fiecare pensionar din capitală va primi lunar o alocație de 1000 de lei....în plus, Partidul „Șor” propune un principiu cu totul nou pentru țara noastră, cel al responsabilității sociale din partea antreprenorilor bogați, pentru a acumula fonduri nebugetare”*. Din câte se poate observa, nu doar candidata Reghina Apostolova este favorizată în material, dar și partidul care a propus-o pentru participarea în cursa electorală. De menționat că imediat după rubrica „Alegeri locale noi 2018” buletinul de știri a continuat cu un subiect despre calitatea reparației drumurilor în Orhei, în care primarul Ilan Shor, alți funcționari, dar și cetățeni laudă acțiunile întreprinse de autoritățile locale pentru a moderniza orașul.

Corectitudinea și echilibrul surselor. Pluralismul de opinie

În perioada 28 aprilie-4 mai 2018 postul cu acoperire regională RTR Moldova a difuzat trei subiecte electorale cu nuanțe de controversă, două pe data de 28 aprilie, și unul pe 4 mai. În primul caz, în știre se menționează că Valeriu Munteanu, candidatul din partea PL la funcția de primar al municipiului Chișinău, „s-a adresat instanței cu cererea să nu o înregistreze pe candidata independentă Silvia Radu în cursa electorală, deoarece ar fi adunat semnăturile în mod neonest, cu utilizarea resurselor administrative și încălcări în procedura de completare a listelor cu semnături. De asemenea, Munteanu i-a reproșat din nou faptul că în Primărie ea este omul democraților”. Nici Silvia Radu, nici reprezentanții ai Partidului Democrat nu au constituit sursele acestei știri, postul neasigurând, astfel, echilibrul surselor și pluralismul de opinie. În cel de-al doilea caz, subiectul ce a relatat despre neînregistrarea lui Andrei Munteanu (PSP) în cursa electorală, conține două elemente cu caracter conflictual. În primul rând, textul știrii menționează că *„potrivit consiliului de circumscripție Chișinău, Andrei Munteanu nu a putut demonstra că a fost susținut de către 2/3 din membrii consiliului național al partidului”*. În calitate de a doua sursă este citat candidatul PL Valeriu Munteanu (PL) care *„anterior a cerut ca Andrei Munteanu să nu fie înregistrat, pe motiv că nu ar fi depus dosarul cu toate documentele necesare”* De asemenea, Valeriu Munteanu *„l-a numit clona sa electorală”* (pe Andrei Munteanu). Nici opinia lui Andrei Munteanu, nici cea a reprezentanților Partidului Societății Progresiste, nu au fost prezentate în știre. În cel de-al treilea caz, în care Valeriu Munteanu (PL) îl acuză pe Igor Dodon de implicare în campania electorală și cere retragerea stocului ziarului „Socialiștii” în care apar lideri străini, dreptul la replică îi este acordat candidatului Ion Ceban (PSRM).

Limbajul și imaginile video utilizate

Limbajul utilizat de către jurnaliștii RTR Moldova în materialele cu tangență electorală nu a depășit limitele admise de etică profesională. Niciun candidat nu a fost etichetat, jignit sau discreditat prin intermediul expresiilor/cuvintelor peiorative sau al unui limbaj indecent.. În ceea ce privește imaginile care au însoțit relatările cu conținut electoral, acestea au fost echilibrate, conforme cu normele deontologice. Jurnaliștii nu au utilizat imagini care să favorizeze/defavorizeze un candidat sau altul, care să distorsioneze realitatea sau să inducă în eroare consumatorul de informație.

PRO TV

Implicarea în campania electorală

În intervalul 27 aprilie – 4 mai 2018, Pro TV a difuzat în principalul buletin informativ 13 știri cu caracter electoral. Acestea au prezentat evenimentele electorale desfășurate de unii candidați, acuzații lansate de unii concurenți la adresa altora, au vorbit despre rezultatele monitorizării campaniei electorale de către societatea civilă și despre alte chestiuni legate de scrutin, inserând și o sinteză a emisiunii „În profunzime”, în care nu au apărut candidații, ci reprezentanții lor. Pro TV a inclus și 2 reportaje ample despre alegerile din Bălți și satul Jora de Mijloc, Orhei.

Imparțialitate și obiectivitate. Partizanat politic

În perioada de raport, Pro TV a continuat să informeze publicul cu privire la scrutin, recurgând la o abordare critică a promisiunilor majorității candidaților și inserând pe lângă informația de bază și informații de context care să ajute telespectatorii să înțeleagă mai bine problemele discutate. De cele mai multe ori, materialele relevante au fost echidistante. Totuși, în câteva rânduri, modalitatea de selectare a informațiilor indică asupra părtinirii autorilor în raport cu protagoniștii. Astfel, Pro TV a pus pe post, la 3 mai, o știre despre finanțarea campaniei Silviei Radu din bugetul familiei, în care autorul afirmă că Silvia Radu « *acum o lună se plângea că nu are cu ce să-și finanțeze campania pentru locale întrucât a cheltuit prea mult pentru cea de la prezidențialele din 2016, când a obținut în primul tur doar 0,37 la sută* ». Știrea se axează preponderent pe subiectul finanțării campaniei. Deși Silvia Radu a vorbit în primul rând despre angajamentele sale electorale, acestea au fost punctate doar în finalul știrii. Iar accentul pus pe procentajul infim pe care respectiva l-a avut în campania precedentă relevă tendențiozitate față de protagonistă. În alte știri se remarcă accente ușor ironice cum ar fi, de exemplu, știrea din 2 mai despre promisiunile electorale ale unor concurenți, care începe cu „*Marea cu sarea și luna de pe cer*” lasă să se întrevadă opinia autorilor față de aceste promisiuni. În aceeași știre, după ce este prezentată informația despre promisiunile lui Andrei Năstase, reporterul menționează că „*despre asta s-a mai vorbit și acum zece ani, în cadrul unei alte campanii electorale, dar nimic nu s-a făcut*”. În condițiile în care în știre nu e specificat cine a făcut promisiunile respective, un telespectator neavizat ar putea conchide că Năstase a mai candidat acum zece ani în alegeri și nu a realizat nimic... O altă știre, din 29 aprilie, despre „*pliantele care pot fi găsite mai prin toate blocurile din oraș*” sunt incluse opinii ale locuitorilor capitalei cu referire la aceste pliante. Deși subiectul știrii era despre modalitatea de promovare a candidaților prin intermediul pliantelor și panourilor electorale, în știre sunt incluse două păreri ale persoanelor intervievate care afirmă că nu vor vota pentru „*român, nici să nu se apropie*”, și că „*Băsescu vrea să își facă loc aici. Toți vor să lichideze Moldova*”. Astfel, prin inserarea acestor opinii în reportaj candidatul PUN Constantin Codreanu este pus în lumină negativă.

În știri au fost citați direct/indirect și menționați majoritatea candidaților, patru dintre ei beneficiind de cea mai mare reflectare: Ion Ceban (PSRM), Andrei Năstase (PPDA/PAS/PLDM), Silvia Radu (candidată independentă) și Valeriu Munteanu (PL). De cele mai multe ori – șapte - a fost vizat Ion Ceban (PSRM), lumina în care a fost reflectat acesta fiind neutră, pozitivă, și negativă, în egală măsură. Candidatul PSRM a fost reflectat/menționat zilnic începând cu data de 30 aprilie – în știrea despre pliante, ca modalitate de promovare a candidaților (30 aprilie); reportajul de la acțiunea PSRM prilejuită de 1 Mai, în care apare și vorbește alături de colegul de partid Alexandru Usatâi, candidat la Primăria Bălți (1 mai); în știrea privind acuzațiile sale la adresa lui Andrei Năstase că ar fi plagiat programul său electoral (2 mai); în aceeași zi, în știrea despre *proiectele grandioase* ale candidaților; la 3 mai, Ion Ceban a făcut subiectul a trei materiale – 1) despre promisiunile candidaților, 2) despre raportul de monitorizare a campaniei realizat de Promo-Lex și 3) despre acuzațiile lui Vasile Costiuc (DA) că președintele Igor Dodon ar face campanie electorală; la 4 mai - în știrea despre

afirmațiile lui Valeriu Munteanu, PL, că îl va acționa în judecată pe motiv că imaginea liderilor străini sunt folosite în ziarul "Socialiștii".

Andrei Năstase, candidatul PPDA/PAS/PLDM, a făcut subiectul a cinci știri, două din ele despre promisiunile electorale (2 mai, 3 mai), una despre acuzațiile de plagiat ale lui Ion Ceban (PSRM) (2 mai); una despre raportul Promo-Lex (3 mai) și materialul din 30 aprilie despre pliantele candidaților. Contextul apariției a fost neutru, pozitiv și negativ.

Silvia Radu, candidată independentă, a fost protagonista a 4 materiale: știrea despre *proiectele grandioase* din 2 mai, despre resursele din bugetul familiei pe care le va utiliza în campanie(3 mai), știrea despre rezultatele monitorizării Promo-Lex (3 mai), știrea despre pliante și panouri (30 aprilie). Tonalitatea reflectării a fost neutră și negativă.

Candidatul PL Valeriu Munteanu a fost reflectat în patru materiale: cel privind panourile și pliantele electorale (30 aprilie); privind promisiunile electorale ale candidaților (2 mai); materialul privind intenția sa de a-l acționa în judecată pe Ion Ceban (4 mai). De asemenea, Munteanu a beneficiat de materialul făcut în baza emisiunii "În profunzime", la care candidatul a fost reprezentat de Dorin Chirtoacă (4 mai).

Reghina Apostolova (Partidul Șor), Vasile Costiuc (DA) și Constantin Codreanu (PUN) au fost reflectați în câte o știre fiecare.

Ceialți concurenți au fost doar menționați în materialul amplu despre pliante/panouri.

Corectitudinea și echilibrul surselor. Pluralismul de opinie

Toate cele patru materiale de conflict au fost echilibrate, prezentând opinia părților vizate în conflict. Singura problemă a fost depistată în știrea din 3 mai în care se spune că Eugen Tomac, parlamentar român, îl susține pe Constantin Codreanu (PUN). Reporterul face trimitere la CEC cu privire la ilegalitatea susținerii candidaților de către politicieni din afara țării, fără a include însă și opinia celui vizat.

Limbajul și imaginile video utilizate

Toate materialele relevante monitorizate au conținut limbaj și imagini conforme cu normele etice și deontologice.

TV 8

Implicarea în campania electorală

În intervalul 28 aprilie – 4 mai 2018, postul privat de televiziune TV8 a reflectat activ campania electorală pentru alegeri locale noi, în cele cinci buletine informative fiind incluse 15 știri cu caracter electoral direct sau indirect (în week-end, pe 28 și 29 aprilie nu au fost difuzate știri). Marea majoritate a acestora - nouă - s-au referit la evenimentele de presă organizate de candidați și promisiunile electorale ale acestora. Postul a informat și despre neregulile înregistrate în campanie, făcute publice de Promo-Lex, la modalitățile de promovare la care au recurs unii candidați, la acuzațiile lansate de unii candidați la adresa concurenților, la declarații de susținere a unor candidați din partea unor mișcări politice. De asemenea, TV 8 a avut și o știre cu caracter electoral indirect despre acțiunea PSRM organizată cu prilejul zilei de 1 mai.

Imparțialitate și obiectivitate. Partizanat politic

În marea majoritate a cazurilor, postul de televiziune a reflectat echidistant și obiectiv subiectele electorale, incluzând în știri informații relevante despre programele candidaților,

separând faptele de opinie. Totuși, în câteva rânduri au fost remarcate abateri de la principiul obiectivității: în știrea din 30 aprilie *“Candidații de sus – sute de mii de lei pentru panouri publicitare”*, se observă o atitudine ironică a autorului, vizibilă în special în burtiera de pe ecran – *„Atenție, candidați pe panouri”*. Într-o altă știre, din 4 mai, despre întâlnirea candidatului PPDA/PAS/PLDM Andrei Năstase cu locuitorii din Ciorescu, se spune: *„Acesta și-a prezentat o parte din programul său electoral, menționând că vrea să elimine corupția din primărie. La rândul lor, oamenii sper[ca viitorul primar să atragă mai multă atenție la nevoile lor”*. Așa cum e formulat lead-ul știrii poate induce ideea că persoanele care vorbesc îl văd pe Năstase viitor primar.

În perioada de raport, candidatul PSRM Ion Ceban a apărut sau a fost menționat în șase știri la TV 8, în egală măsură în context neutru (materialul despre panourile electorale, din 30 aprilie, știrea despre declarațiile de avere, din 1 mai), dar și pozitiv (știrile despre promisiunile electorale, din 2 mai și 4 mai) și negativ (reportajul despre acuzațiile aduse de Valeriu Munteanu). Știrea privind acțiunea PSRM din 1 mai are implicat caracter electoral indirect, or declarațiile făcute în cadrul evenimentului de liderii partidului pot fi asociate cu declarațiile candidatului PSRM în alegeri. Andrei Năstase (PPDA/PAS/PLDM) a fost reflectat în 5 știri, în principal neutru (declarațiile de avere, din 1 mai, și informații despre panourile publicitare din 30 aprilie) și pozitiv (știrile de la evenimentele de presă din 2, 3 și 4 mai). Silvia Radu apare în două știri pozitive (despre angajamente electorale, din 3 mai, și întâlnirile cu alegătorii, 4 mai) și o dată neutru (declarații de avere, 1 mai). Valeriu Munteanu a făcut subiectul unei știri pozitive, de la conferința sa de presă, din 2 mai, și a unei știri neutre – despre acuzațiile sale împotriva lui Ion Ceban și Igor Dodon, pentru implicarea președintelui în campanie, din 4 mai, fiind menționat în context neutru și în materialele privind declarațiile de avere, din 1 mai, panourile publicitate, din 30 aprilie. Reghina Apostolova a beneficiat de reflectare într-o știre, de la conferința de presă la care a vorbit despre angajamentele sale electorale (3 mai), iar Constantin Codreanu – de știrea în context pozitiv privind îndemnul unei mișcări politice către alți candidați să se retragă și să-l susțină pe candidatul PUN (4 mai). Ceilalți candidați au figurat în știrea despre declarațiile de avere în context neutru.

Corectitudinea și echilibrul surselor. Pluralismul de opinie

În perioada de raport, TV8 a difuzat două știri controversate: una referitoare la acuzațiile lui Valeriu Munteanu că președintele Igor Dodon s-ar implica ilegal în campania electorală a lui Ion Ceban (4 mai) și alta referitoare la raportul de monitorizare al Promo-Lex, care a constatat implicarea președintelui Dodon în campanie (3 mai). În ultimul caz, postul nu a asigurat echilibrul surselor, prezentând doar informații de la Promo-Lex, fără a solicita și opinia celor vizați negativ.

Limbajul și imaginile video utilizate

În știrile cu caracter electoral ale TV 8 limbajul a fost corect și neutru. Într-un singur caz a fost constatată o ușoară nuanță apreciativă: *„Munteanu se laudă, ...”* (30 aprilie). Nu au fost identificate manipulări prin imagini sau tertipuri de montaj.

CONCLUZII GENERALE

Rezultatele monitorizării a 10 posturi de televiziune în perioada 28 aprilie – 4 mai 2018 arată că majoritatea mass-media monitorizate au avut un comportament partizan în raport cu anumiți candidați în campania pentru alegerile locale noi din 20 mai 2018.

- Postul public Moldova 1 a avut un comportament echilibrat, oferind acces majorității concurenților electorali în știri, fără a favoriza sau defavoriza evident vreun candidat în alegeri.

- Radiodifuzorii naționali Prime TV, Canal 2 și Publika TV, care au anunțat că nu vor reflecta campania electorală, au difuzat mai multe materiale cu caracter electoral direct și indirect, prin care au favorizat-o pe candidata independentă Silvia Radu și l-au defavorizat pe candidatul PPDA/PAS/PLDM, Andrei Năstase.
- Jurnal TV a reflectat imparțial toate evenimentele de presă organizate de concurenți. În același timp, în alte știri cu caracter electoral se observă defavorizarea candidatei independente Silvia Radu și favorizarea candidatului PPDA/PAS/PLDM, Andrei Năstase.
- NTV Moldova și Accent TV l-au promovat pe candidatul PSRM, Ion Ceban, la primăria Chișinău, și Alexandr Usatfi, candidatul pentru primăria Bălți, defavorizând-i în același timp pe Andrei Năstase (PPDA/PAS/PLDM), Valeriu Munteanu (PL) și Constantin Codreanu (PUN).
- La RTR Moldova s-a remarcat favorizarea ușoară a Reghinei Apostolova (Partidul Șor), fiind defavorizat ușor Constantin Codreanu (PUN).
- Pro TV și TV 8 au asigurat pluralismul de opinie și diversitatea surselor, fără a favoriza sau defavoriza evident vreun concurent electoral.

ANEXA 1

Studiu de caz nr.2. Limbajul utilizat de Accent Tv în știrile din campania electorală

Prezentul Studiu de caz urmărește să stabilească în ce măsură Accent Tv, în ediția informativă „Accent info”, respectă normele juridice, normele deontologice și propriile angajamente asumate prin Declarația politicii editoriale în reflectarea alegerilor locale noi din 20 mai 2018, aprobată de Consiliul Coordonator al Audiovizualului (CCA).

Cadrul normativ:

Codul electoral, art. 69. Principii generale privind reflectarea alegerilor de către mijloacele de informare în masă

(1) Radiodifuzorii, în cadrul tuturor programelor lor... au obligația de a respecta principiile de echitate, responsabilitate, echilibru și imparțialitate în reflectarea alegerilor.

(4) Mijloacele de informare în masă nu vor adopta tratamente privilegiate față de concurenții electorali în virtutea statutului social și/sau a funcțiilor pe care le dețin candidații acestora.

(7) Mijloacele de informare în masă au dreptul să reflecte alegerile și să informeze publicul cu privire la toate aspectele electorale liber de orice ingerință sau amestec din partea autorităților publice, concurenților/candidaților electorali sau a altor entități.

Codul de conduită al radiodifuzorilor

Art.1. Radiodifuzorii au datoria primordială de a relata adevărul, indiferent de consecințele ce le-ar putea avea asupra lor, obligație ce decurge din dreptul constituțional al publicului de a fi informat just, complet și adecvat. În virtutea acestui drept radiodifuzorii sunt datori să comunice doar fapte deplin verificate.

Art.2. Radiodifuzorii au obligația de a face o distincție clară între fapte și opinii astfel încât acestea să nu fie confundate. În relatarea faptelor și opiniilor jurnaliștii vor acționa cu bună-credință și nu vor prezenta opiniile lor drept fapte.

Art.3. Informațiile prezentate în cadrul programelor de știri și de actualități trebuie să se bazeze pe fapte și date ale căror veridicitate poate fi stabilită prin metode corespunzătoare de verificare.

Art.4. Informarea în probleme de interes public, de natură politică, economică, socială și culturală, trebuie să urmărească asigurarea imparțialității, echilibrului și favorizarea liberei formări a opiniilor, prin prezentarea punctelor de vedere ale tuturor părților implicate și, după caz, a principalelor puncte de vedere aflate în opoziție.

Art.7. Radiodifuzorul care distorsionează intenționat informația, ...săvârșește abateri profesionale de maximă gravitate.

Din Declarația politicii editoriale a postului de televiziune Accent Tv

Televiziunea, potrivit P.1. va reflecta alegerile "în conformitate cu prevederile Constituției RM, Codului Electoral, Codului audiovizualului, Legii cu privire la libertatea de exprimare, Concepției privind reflectarea campaniei electorale la alegerile locale noi ale primarilor în unele localități ... (aprobat prin Decizia CCA nr. 8/47 din 26.03.2018), precum și în conformitate cu actele internaționale la care Republica Moldova este parte.

P.2.: "Accent Tv" va reflecta campania electorală la alegerile prezidențiale în condițiile prevăzute de art.47, 64 și 64' ale Codului electoral și art.7 al Codului audiovizualului.

P.18.: "Evenimentele campaniei electorale pot (?) fi reflectate în edițiile informative (buletinele de știri) și talk-show-urile, în mod echitabil, echilibrat și imparțial, ce evită denaturarea mesajelor concurenților electorali. În buletinele de știri subiectele de știri ce țin de reflectarea campaniei electorale sunt grupate în blocuri și separate de alte știri prin mențiunea vizuală și/sau acustică "Alegerile locale noi 2018".

Constatare cu referire la Declarația politicii editoriale

Declarația politicii editoriale este scrisă neglijent. Deși, în P.1. Accent Tv se obligă să reflecte alegerile locale noi, în P.2. își asumă reflectarea alegerilor "prezidențiale" (?) în condițiile a două articole din Codul electoral (47 și 64) care nu au nici o relevanță în acest sens, și a unui articol (64') lipsă în lege. Să precizăm că art. 47 este intitulat: "Colectarea semnăturilor în susținerea candidaților, inclusiv a candidaților independenți, și pentru inițierea referendumului", iar art. 64 – "Totalizarea rezultatelor votării de către consiliul electoral de circumscripție".

Prin prevederea P.18 din Declarație, Accent Tv nu se obligă să reflecte evenimentele campaniei electorale în edițiile informative în mod echilibrat, imparțial și fără denaturarea mesajelor concurenților electorali, ci constată în scris, că "Evenimentele campaniei electorale pot (?) fi reflectate..." astfel, și că "subiectele de știri ce țin de reflectarea campaniei electorale sunt grupate în blocuri și separate de alte știri prin mențiunea vizuală și/sau acustică (?) "Alegerile locale noi 2018". La drept vorbind, "mențiunea acustică" e specifică radioului, și nu televiziunii.

Oricum, în pofida neglijențelor atestate în Declarație (acceptate și aprobate de CCA), Accent Tv își asumă, totuși, angajamentul de a respecta normele legale în reflectarea alegerilor locale noi din 20 mai 2018. În ceea ce urmează vom analiza modul și măsura în care televiziunea își onorează angajamentul.

Constatări cu referire la conținutul principalei ediții informative, "Accent info", în campania electorală

Fiecare ediție informativă este precedată de avertizarea: "Acest program poate fi vizionat de copii în vârstă de până la 12 ani numai cu acordul sau împreună cu părinții ori familia". Avertizarea trezește nedumerire, care însă dispare, când, la finele programului, realizăm că, de fapt, este unul, în mare parte, de agitație electorală.

Subiectele cu referire la PSRM, președintele Igor Dodon, și candidații PSRM în alegerile locale noi abundă în adjective, calificative și aprecieri. **Exemple:** În ediția din 20 aprilie, într-un subiect despre "o linie directă" a președintelui I.Dodon cu utilizatorii rețelei sociale Odnoklassniki, moderatoarea, referindu-se la acei care au urmărit "linia directă", exclamă: "370 de mii de suporterți – o cifră impresionantă". În alt subiect, despre vizita președintelui belarus A.Lucașenco, ni se spune că "rezultatele au fost nu puține, au fost semnate 8 acorduri de cooperare", și că "în esență, rezultatul a fost bun". Despre votarea în parlament a proiectului Codului serviciilor media audiovizuale, în primă lectură, și a Concepției de dezvoltare a mass-media, proiecte la care fracțiunea PSRM a avut mai multe obiecții, moderatoarea zice: "În pofida argumentelor sănătoase, majoritatea parlamentară a refuzat să dea curs solicitării socialistului (V.Bătrâncea)"; "În pofida argumentelor invocate de socialiști, care, de altfel, întrunesc și părerea experților în domeniu, solicitarea PSRM a fost respinsă de majoritatea

parlamentară”. Amintim că procedeul prin care se face trimitere la experți anonimi comportă în sine mari riscuri de manipulare.

În ediția din 30 aprilie a fost plasat un subiect intitulat: ”Dodon: PSRM nu știe de zile de odihnă”. Moderatoarea ne anunță: ”Când în joc este pusă soluționarea problemelor naționale nu mai știu de zile libere. O atare apreciere PSRM i-a dat președintele Igor Dodon”. În realitate, era vorba de tradiționala zi de informare politică a cetățenilor, din care Accent Tv a făcut, din nou, eveniment relevant. Și, pentru o pondere mai mare, moderatoarea continuă: ”Totodată, în mesajul său președintele a susținut, că PSRM-ul este singura forță politică din țară capabilă să vină cu o soluție viabilă problemelor curente, partid care luptă constant pentru echitate socială, bunăstarea populației și pentru o Moldovă puternică și prosperă”.

Nici subiectele incluse în rubrica specială ”Alegeri locale noi 2018” nu se caracterizează prin acuratețe profesională. În ediția din 25 aprilie, bunăoară, în subiectul dedicat programului electoral al lui I.Ceban, moderatoarea zice: ”În scopul de a salva frumosul care ne-a mai rămas, PSRM propune o serie de măsuri”. În schimb, despre concurența electorală S.Radu, ne spune, că acesta s-a lăudat cu realizările sale cât s-a aflat la funcția de primar interimar al Chișinăului”.

În știrea intitulată ”Năstase: denumirea râului Bâc trebuie schimbată”, moderatoarea afirmă: ”Râul Bâc care traversează capitala ar trebui redenumit și asta chiar dacă numele acestuia are o vechime de secole. Această declarație a fost făcută de către candidatul forțelor europene partidul DA și partidul PAS Andrei Năstase”. Titlul subiectului nu reflectă esența evenimentului. Or, concurentul electoral a vorbit despre intenția de a crea pe Bâc o zonă de agrement pentru chișinăuieni. Doar în treacăt a spus că, poate, ar trebui de schimbat și denumirea râului, doar că schimbarea denumirii nu ajută atâta timp, cât atitudinea față de râu este cea care este. Prin urmare, Accent Tv a mutat accentele. Asemenea titluri, indirect și prin distorsionarea informației, vin să spună alegătorului că unii concurenți au programe electorale grele, chiar dacă ar trebui prevăzute pentru un mandat de un an, iar alții – au programe electorale care trebuie luate în derâdere.

Un alt subiect poartă titlul: ”Apostolova: Experimentele pe copii marca ”La Orhei” posibil și în Chișinău”. Concurența electorală a partidului ”Șor” a pledat pentru asigurarea unei securități alimentare a grădinițelor de copii din municipiul Chișinău, asemănătoare celei probate la Orhei. Sintagma ”experimente pe copii” din titlu, în mod involuntar, poate trezi o reacție de condamnare, de protest. Pe finalul subiectului, moderatoarea conchide: ”Astfel, grădinițele de copii nu vor mai avea nevoie de bucătari proprii și oamenii pot rămâne fără un loc de muncă, deoarece sarcina personalului de la grădinițe va fi numai deservirea copiilor”.

În ediția din 26 aprilie, rubrica ”Alegeri locale noi 2018” conține câteva titluri: ”Ceban a prezentat programul de dezvoltare a suburbiilor”. Moderatoarea, după ce enumeră ce fonduri au fost oferite suburbiilor la inițiativa socialiștilor, adaugă: ”Nici o suburbie nu a fost trecută cu vederea. Și asta nu e tot. Socialiștii nici gând să se oprească la cele obținute”. Prin urmare, într-o ediție de știri, atestăm exces de zel în a face agitație electorală, și nicidecum jurnalism.

”Munteanu: bulevarde în locul liniilor de cale ferată!”. Moderatoarea: ”Cât va costa această inițiativă? Ieftin, susține Munteanu, fără a indica însă, o sumă concretă. ...Mai mult, acesta și-a exprimat ferma convingere că un asemenea proiect nu ar afecta cu nimic oamenii, care pledează (?) pentru transportul cu trenul”. De regulă, la reflectarea promisiunilor electorale ale candidaților, este necesar ca jurnaliștii, de fiecare dată, să întrebe concurenții electorali cum vor acoperi financiar proiectele. Accent Tv nu a întrebat toți concurenții despre costurile proiectelor lor, nici nu a concretizat că n-a fost indicată ”o sumă concretă”. Atestăm, deci, o atitudine selectivă față de concurenți. În plus, moderatoarea face trimitere gratuită la ”oamenii, care pledează pentru transportul cu trenul”. Informația este manipuloare din motivul anonimatului ”oamenilor, care pledează...”. Veridicitatea acestei afirmații nu poate fi verificată, pur și simplu.

”În loc de program Codreanu a prezentat un nou membru al echipei”. Moderatoarea: ”Tot aici Codreanu și-a expus opinia făcută publică și anterior și anume, că socialistul Ion Ceban (cadre cu Ceban – 5 sec.) este acel care are șanse reale de a câștiga alegerile anticipate locale”. Opinia lui C. Codreanu: ”În acest moment toată lumea înțelege că sunt singurul candidat care-l poate învinge în turul doi pe candidatul socialiștilor. Orice alt candidat care ar intra în lupta cu Ceban va pierde în turul doi”. De fapt, protagonistul subiectului ar fi trebuit să fie concurentul electoral Codreanu. Autorul subiectului, însă, accentuează ”șansele reale” ale candidatului PSRM ”de a câștiga alegerile anticipate locale”. E și aceasta un gen de manipulare a telespectatorului votant, un fel de a-i indica să voteze cu acei care au ”șanse reale”.

În ediția din 3 mai un subiect electoral este intitulat: ”Partidul ”Șor” va majora de sute de ori impozitele și taxele locale”. De fapt, inițiativa candidatei partidului ”Șor” era de a acorda un supliment lunar de o mie de lei pensionarilor, iar resursele necesare să fie acumulate prin majorarea accizelor la tutun și alcool. Moderatoarea vine cu precizări suplimentare: ”În același timp R.Apostolova a recunoscut că campania ei preelectorală ar fi foarte costisitoare pentru bugetul municipal. Cu toate acestea candidatul promite să-și îndeplinească promisiunea prin majorarea accizelor la tutun și produsele alcoolice”. Astfel, nu se face diferență între costul ”campaniei preelectorale” cu cel al unui ”program electoral”. Ca și în cazul subiectului difuzat a doua zi, intitulat: ”Ajutor la profesori de 1000 lei din partea PSRM”. În realitate, este vorba de intenția candidatului PSRM de a sprijini financiar cadrele didactice din municipiu, din bugetul municipal, și nicidecum din bugetul PSRM.

Concluzii:

- Dintre toate televiziunile monitorizate, Accent Tv, în edițiile informative, cel mai fățiș ignoră bunele practici de reflectare a campaniilor electorale.
- Accent Tv, în edițiile de știri, inclusiv în subiectele electorale, abundă în utilizarea adjectivelor/calificativelor cu referire la concurenții electorali, demonstrând atitudine selectivă față de aceștia și, astfel, ignorând normele legale, normele profesionale și propriile angajamente asumate pentru reflectarea alegerilor locale noi din 20 mai 2018.
- Accent Tv favorizează în mod vădit candidatul PSRM în alegerile locale noi. Favorizarea este accentuată de titlurile subiectelor, de textul subiectelor și de plasarea lor pe prima poziție în ediția informativă.
- Accent Tv, prin modul în care reflectă campania alegerilor locale noi din 20 mai 2018, practică, de fapt, agitația electorală, și nu jurnalismul.

Recomandări:

- Accent Tv să respecte legislația electorală, normele deontologice și propriile angajamente asumate prin Declarația politicii editoriale în alegeri.
- Accent Tv să se dezică de practica de substituire a jurnalismului cu agitația electorală.
- CCA să monitorizeze reflectarea campaniei electorale de către Accent Tv și să acționeze corespunzător în funcție de rezultate.